

Internacionalizacija v šoli

Urška Slapšak

CMEPIUS

Andreja Lenc

CMEPIUS

Evropska komisija s svojimi programi sofinanciranja omogoča organizacijam pridobivanje mednarodnih izkušenj, posamezniku pa razvoj tistih kompetenc, ki so danes nujne bolj kot kdaj prej. Zaradi globalizacije, razvoja tehnologije in množičnih migracij se mladi soočajo s tujino, drugačnimi jeziki in kulturo, drugačno od tiste, ki jo poznajo doma. Za življenje v takšni družbi sta potrebna temeljita vzgoja in izobraževanje, medkulturne kompetence pa morajo imeti posebno mesto. Medkulturne kompetence se ne razvijajo same od sebe, temveč lahko njihov razvoj spodbujamo z internacionalizirano šolo, njeno kulturo in učitelji. V članku bomo podrobneje spregovorili o pojmu internacionalizacije ter dveh tipih njenega razvoja (internationalizaciji doma in internationalizaciji v tujini), s predstavitvijo študije učinkov programa Vseživljenjsko učenje pa bomo opozorili na pomen mednarodnega sodelovanja šole pri razvoju internacionalizacije in njenih učinkov.

Ključne besede: internacionalizacija doma, internacionalizacija v tujini, medkulturne kompetence, Erasmus+

Vzgoja in izobraževanje igrata pri družbenem in gospodarskem razvoju države pomembno vlogo, pri čemer je pomemben element internacionalizacija. Nacionalna agencija CMEPIUS z izvajanjem programa Erasmus+ podpira mednarodne dejavnosti, te pa spodbujajo razvoj internacionalizacije organizacij ter medkulturne kompetence pri posamezniku, saj te dandanes bolj kot kdaj prej postajajo nujne.

Pojem internacionalizacije se je pojavil v dokumentaciji razpisa za Erasmus+ že v prvem letu izvajanja programa. Eden izmed ciljev programa Erasmus+ je »spodbujati krepitev kakovosti, odličnost inovacij in internacionalizacijo na ravni izobraževalnih institucij, zlasti z boljšim mednarodnim sodelovanjem med ponudniki izobraževanja in usposabljanja ter drugimi deležniki«. Da bi to dosegli, od institucij, ki v programu sodelujejo, pričakujemo, »da krepijo zmogljivost delovanja na mednarodni ravni: boljše vodstvene sposobnosti in strategije internacionalizacije; okrepljeno sodelovanje s partnerji iz drugih držav; dodeljevanje višjih finančnih

sredstev za organizacijo mednarodnih projektov; večjo kakovost pri pripravi, izvajanju, sprotnem in nadaljnjem spremljanju mednarodnih projektov« (Evropska komisija 2016). Poleg tega pa še, da bodo potrebe udeležencev uskladile s svojimi notranjimi načrti za internacionalizacijo.

Program spodbuja organizacije za delovanje v mednarodnih okoljih, še pomembneje pa je, da učence in dijake pripravijo na življenje in delo v medkulturnih okoljih. V vlogah za pridobitev dotacije za izvajanje mednarodne učne mobilnosti dijakov je internacionalizacija sestavni del evropskega razvojnega načrta šole, ta pa je eden ključnih elementov, ki zagotavljajo kakovost projekta. Cilji programa Erasmus+ v projektih strateških partnerstev že sami po sebi zahtevajo dobro mednarodno umeščenost predlaganih dejavnosti in rezultatov, zato od sodelujočih organizacij pričakujemo prispevek tudi na tem področju. Glede na predložene vloge za dotacije pa ugotavljamo, da prijavitelji s pojmom večinoma niso ustrezno seznanjeni oziroma da internacionalizaciji izobraževanja in organizacij še ne posvečajo dovolj pozornosti.

Leta 2015 je Evropska komisija objavila prvi razpis za pridobitev listine kakovosti na področju poklicnega izobraževanja in usposabljanja,¹ v kateri je internacionalizacija dobila posebno mesto. Namen listine je spodbuditi organizacije z dokazano kakovostjo pri izvajanju mednarodnih mobilnosti dijakov in osebja v poklicnem izobraževanju in usposabljanju k razvoju strategij evropske internacionalizacije. Srednje poklicne in strokovne šole, ki so se prijavile na razpis, so morale poleg izpolnjene prijavnice priložiti strategijo internacionalizacije svoje šole, in sicer za obdobje od 2015 do 2020. Izkazalo se je, da številne med njimi nimajo konkretnega načrta za mednarodni razvoj, vsekakor pa izstopa peščica šol, ki imajo jasno vizijo mednarodnega udejstvovanja in presegajo nacionalne pristope v poklicnem izobraževanju in usposabljanju.

Živimo v hitro spreminjajočem se svetu in razmišljanje o tem, kje in kako bomo živeli in delali, je še toliko pomembnejše. Tudi ministrica za šolstvo, dr. Maja Makovec Brenčič, med strateške cilje slovenskega šolstva umešča internacionalizacijo in poudarja, da lahko šole z vstopom v mednarodna okolja in s prenosom tujih praks postanejo še bolj kakovostne. Da bi to dosegle, je ključen ravno dober in konstruktiven razvoj podpornih okolij. Na Strokovnem srečanju ravnateljic in ravnateljev srednjega šolstva 2015

¹ Glej http://ec.europa.eu/education/calls/o514_en.htm.

(Portorož, 23. in 24. november), je v nagovoru poudarila, da je duh naše internacionalizacije odprtost ne le šolskega sistema, temveč družbe nasploh. Ob tem je še dejala, da znanje nima meja, da pomeni velik izziv za našo prihodnost in je naša skupna odgovornost.

Nastanek pojma internacionalizacija lahko umestimo v obdobje pred nastankom univerz. V zgodovini se je širil predvsem v visokem šolstvu, na področju politik in znanosti (Knight 2005; 2006). V zadnjih desetletjih pa je internacionalizacija dobila nove razsežnosti, kar je posledica gospodarskih, družbenih in političnih sprememb na globalni ravni. Danes je internacionalizacija v izobraževanju gonilo k spremembam, koncept, ki mu šole sledijo, ga živijo in po katerem delajo. Pomeni tudi ustvarjanje večšin, potrebnih v 21. stoletju, ena izmed ključnih danes pa so gotovo medkulturne kompetence, med katere uvrščamo znanje, strpnost do nejasnih, nepredvidljivih situacij, prilagodljivost, zavest o lastni kulturni identiteti, odprtost za nove izkušnje, upoštevanje mnenj, sposobnost prilagajati se vrednotam drugih, etično vedenje, potrpežljivost, zavzetost, interpersonalne veščine, samoizražanje, empatija in občutek za humor (Van Eyken idr. 2005).

Če smo pred desetimi leti spodbujali mednarodne projekte, kasneje pa mednarodno sodelovanje, vidijo danes najrazvitejši izobraževalni sistemi prihodnost v internacionalizaciji šol. Gre za pojem, ki je širši od projektnega sodelovanja in mednarodne mobilnosti. Njen namen je opremiti tistega, ki uči, in tistega, ki se uči, z medkulturnimi vsebinami in kompetencami, ki omogočajo lažje življenje in delo v medkulturnem svetu. Zgolj medkulturne izkušnje pa ne zadoščajo, potrebno je sistematično poučevanje medkulturnih kompetenc (Deardorff 2009; Vrečer 2009; 2015). Dandanes na medkulturna srečanja bolj kot kdaj prej naletimo v bližnji okolici. Ni nam treba prestopiti državne meje, da bi bili priča drugačni kulturi, jeziku in religiji. Interakcija med različnimi kulturami je tako postala del našega vsakdana. Jack Delors je v smernicah Mednarodne komisije za izobraževanje za 21. stoletje zapisal, da izobraževanje temelji na štirih stebrih: učiti se, da bi vedeli; učiti se, da bi znali; učiti se, da bi znali živeti skupaj; in učiti se biti (Delors 1996). Vodilo »učiti se, da bi znali živeti skupaj«, je Evropska komisija med begunsko krizo še posebno poudarila, saj pomeni spoštovanje različnosti in obenem enakosti. Pomeni strpnost in hkrati odprtost do drugih, drugačnih. Medkulturne vplive je leta 2011 napovedovala tudi *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji*, v kateri so avtorji zapisali: »Z veliko verjetnostjo je mogoče predvidevati, da bo Slovenija postajala večkulturna dr-

žava, ki bo zaznamovana z intenzivnejšimi medkulturnimi vplivi, zato je treba že danes misliti na prihodnje razmere in pripravljati sedanje generacije na življenje v spremenjenih razmerah. Predvidevamo lahko, da bo naša družba vse bolj odprta tudi za priseljevanje ljudi iz drugih kulturnih okolij, zato je pomembno vzgajati in izobraževati za medsebojno spoštovanje in dialog.« (Krek in Metljak 2011) Glavni izziv danes ni več premagovanje geografskih, temveč kulturnih razdalj.

Opredelitev pojma internacionalizacija v šoli

Knight (2005) pravi, da internacionalizacija ni nov pojem, saj se je že stoletja pojavljal predvsem na političnem področju in v odnosih med državami na vladni ravni. Na področju izobraževanja se je začel pojavljati šele v osemdesetih letih prejšnjega stoletja, pred tem pa so za ta koncept uporabljali pojem mednarodno izobraževanje ali mednarodno sodelovanje. Sprva je bila internacionalizacija vezana zgolj na mednarodno mobilnost v tujino, kar tudi najbolj poznamo. Osebna izkušnja, ki jo človek pridobi v tujini, je vsekakor neprecenljiva življenjska šola, ki je učenje v učilnici ne more nadomestiti. Evropska komisija s svojimi programi sofinanciranja omogoča, da je tovrstne mobilnosti iz leta v leto več, učinki take *internacionalizacije v tujini* pa so vidni tako na ravni posameznika kot na ravni organizacije, v kateri se posameznik uči ali poučuje.

Nacionalna agencija CMEPIUS je te vplive ugotavljala s študijo učinkov programa Vseživljenjsko učenje na osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje z vidika nacionalnih prioritet. Študija je pokazala, da mednarodno sodelovanje lahko prinaša dolgotrajne pozitivne učinke tako na učitelje in učence kot na organizacijo. Kako veliki bodo, pa je odvisno od vodstva šole in od umeščenosti projekta v strateške načrte organizacije (CMEPIUS 2013).

Iz študije bomo tokrat izluščili kriterije, ki kažejo na internacionalizacijo šole, saj ta »ni cilj, temveč je pot za doseganje večje kakovosti učenja in poučevanja« (Beelen 2015). Katere elemente nam v luči internacionalizacije prinese mednarodno sodelovanje? Pri merjenju vpliva na organizacijo lahko tako izpostavimo stike učiteljev/vzgojiteljev s tujimi učitelji/vzgojitelji, prepoznavnost šole/vrtca v lokalnem okolju, odprtost šole/vrtca do lokalnega okolja in širše, zmožnost sporazumevanja zaposlenih v tujem jeziku, sodelovanje in usklajevanje med učitelji/vzgojitelji (projekt-no delo, medpredmetno povezovanje). Pri vseh naštetih kriterijih

je bil dokazan večji dolgoročno pozitiven vpliv na delovanje organizacije.

Pri merjenju vpliva mednarodnega sodelovanja na delo učiteljev lahko dve tretjini kriterijev povežemo z internacionalizacijo, kar pomeni, da učitelji s sodelovanjem pridobijo kar nekaj elementov/vidikov internacionalizacije, ki jim dajejo širino in možnost poučevanja ob upoštevanju globalnega znanja in opolnomočenja učencev za življenje v 21. stoletju. Izpostavljamo le kriterije, ki prinašajo dolgoročno pozitivne vplive na učitelje: bogatitev vsebin pri predmetu, vključevanje lastne kulture in dediščine v poučevanje, boljši odnos učiteljev z učenci/dijaki, ozaveščenost učiteljev o skupni dediščini Evropske unije, ozaveščenost o evropskih kulturnih in moralnih vrednotah, spoštovanje različnih kultur. Spoznavanje tujih kultur in običajev pa spodbuja tudi zanimanje za lastno kulturno dediščino in tako bogati posameznika na dveh področjih hkrati.

Kriterije, s katerimi smo merili vplive mednarodnega sodelovanja na učence/dijake, lahko poimenujemo kar rezultat internacionalizacije šole. Zakaj pa se odločamo za mednarodno sodelovanje, če ne zaradi učencev in dijakov? Saj si mlade vendar želimo opolnomočiti z znanjem, razgledanostjo, s širino in odprtostjo, drznostjo, pogumom, z medkulturnimi kompetencami zaradi večjezičnosti, da bi postali bolj strpni, in še bi lahko naštevali. Več ko imajo mladi lastnih izkušenj, lažje bodo stopali na samostojno življenjsko pot. Tudi pri učencih in dijakih izpostavljamo dolgotrajno pozitivne vplive mednarodnega sodelovanja, ki jih je bilo mogoče zaznati zaradi internacionalizacije. Ti kriteriji so ozaveščenost o različnih kulturah in njihovo poznavanje, samozavest pri uporabi in govorjenju tujega jezika, želja po sodelovanju z vrstniki doma in v tujini, zanimanje za druge države Evropske unije in njihovo kulturo in spoznavanje različnosti. Sicerb mednarodno sodelovanje vpliva predvsem na nekognitivne vidike učenja pri učencih in dijakih: na njihovo motiviranost, samostojnost, željo po znanju jezikov, željo po sodelovanju z vrstniki iz drugih držav. Ti elementi pa so predpogoj, da do usvajanja znanja sploh pride.

Ne glede na finančno podporo, ki jo mobilni posamezniki lahko prejmejo, pa ostaja dejstvo, da jih velika večina (več kot 95 odstotkov) te možnosti ne izkoristi. Ključno vprašanje, ki pomeni premik v kakovosti vzgoje in izobraževanja, je, kako mednarodne kompetence za uspešno upravljanje s kulturnimi razlikami razviti pri tisti večini, ki se za mobilnost nikoli ne odloči. Na tej podlagi se je konec prejšnjega stoletja razvil pojem *internacionalizacija doma*.

Gre za pojem, ki je na eni strani zelo kompleksen in hkrati eden najpomembnejših elementov same internacionalizacije. K internacionalizaciji doma oziroma internacionalizaciji v šoli sodijo vse tiste mednarodne dejavnosti, ki niso mobilnost v tujino in potekajo izključno na šoli oziroma v njenem lokalnem okolju. Glavni elementi, prek katerih lahko razvijamo medkulturne kompetence, so kurikulum, način poučevanja/učenja, obšolske dejavnosti/krožki, sodelovanje z lokalnim okoljem in raziskovanje/projektna dejavnost (Knight 2006). Nacionalna agencija CMEPIUS je s tematskim spremljanjem projektov preteklega programa Vseživljenjsko učenje in Erasmus+ ter s pomočjo delavnic, ki smo jih izvedli na Strokovnem posvetu ravnateljic in ravnateljev 2015, ugotovila, da slovenske šole, tako osnovne kot srednje, v veliki meri že izvajajo dejavnosti, ki jih lahko uvrščamo med omenjena tipa internacionalizacije. Predstavniki šol so med internacionalizacijo v tujini večinoma uvrstili sodelovanje v mednarodnih projektih mobilnosti in partnerstvih v okviru programa Erasmus+, omenili so tudi Unescove taborne in različne strokovne ekskurzije ravnateljev šol na pobudo občine. Pojma internacionalizacija doma pa predstavniki šol ne poznajo tako dobro. Kljub temu se je nabrala pestra paleta različnih dejavnosti, ki jih lahko uvrstimo na to področje in jih šole izvajajo samostojno, z lastnimi sredstvi ali s sredstvi občine, staršev, sponzorjev itd. To so mednarodni pevski tabori in tekmovanja, mednarodna športna tekmovanja, pobratenja s tujimi šolami, mednarodna bralna značka, obisk tujega študenta na šoli ter projekti, kot so prostovoljno delo, evropska vas, Pomahajmo v svet, Premikajmo meje, vključevanje otrok priseljencev v šole v Sloveniji, in številni drugi.

Ugotovili smo še, da pridobivanje medkulturnih kompetenc pri učencih največkrat ni najpomembnejše vodilo in cilj omenjenih dejavnosti. Ozaveščanje o ciljih, prav gotovo pa tudi o potrebah za razvoj medkulturnih kompetenc bi vsekakor prispevalo k razvoju internacionaliziranega posameznika in internacionalizirane šole. Ravno zato je ključnega pomena, da je internacionalizacija strateško vpeta v razvojni načrt šole, kako opolnomočeni z medkulturnimi kompetencami bodo učenci, pa je odvisno od vsakega posameznega učitelja, saj ta ne vzgaja in ne poučuje zgolj z besedami, temveč tudi z zgledom in dejanji. Pri tem pa lahko ravnatelj pomaga tako, da podpira krepitev take kulture na šoli, ki spodbuja in razvija strpnost, odprtost, enakost, kritično mišljenje in medkulturni dialog.

Zakaj potrebujemo internacionalizacijo doma? Zaradi sveta,

vse bolj povezanega prek različnih tehnologij, nobena vas ni več skrita pred globalizacijo. Kljub temu da ostanemo doma, živimo in delamo v vedno bolj medkulturnem okolju, zato moramo biti na to pripravljene. Mednarodno sodelovanje nam omogoča vpogled v medkulturnost in večjezičnost ter nas pripravlja na življenje v vedno bolj medkulturnem svetu. Za vse, ki ostanejo doma, pa je treba poiskati načine, da se bodo lahko soočili z izzivi in pridobili te kompetence. Poznavanje tega je za kakovost življenja in uspešno poklicno pot v prihodnosti pomembno. Ključno pri tem je, da se medkulturnosti zavedamo, da jo ozavestimo, saj bomo le tako lahko pridobili medkulturne kompetence. Premiki proti internacionalizaciji so vidni že danes in bodo potrebni tudi v prihodnje. In ti premiki ne bodo enostavni. Za skupni boljši jutri bomo potrebovali mlade ljudi s kozmopolitskim razmišljanjem, z odprtim in strpnim pogledom, ki bodo znali komunicirati prek različnih kultur in med njimi. In potrebovali jih bomo doma (Flander 2015).

Literatura

- Beelen, J. 2007. *Implementing Internationalisation at Home*. Amsterdam: European Association for International Education.
- CMEPIUS. 2015. *Študija učinkov programa Vseživljenjsko učenje na osnovnošolsko in srednješolsko izobraževanje z vidika nacionalnih prioritet*. Ljubljana: CMEPIUS.
- Evropska komisija. 2016. »Vodnik za prijavitelje Erasmus+.« http://ec.europa.eu/programmes/erasmus-plus/sites/erasmusplus/files/files/resources/erasmus-plus-programme-guide_sl.pdf
- Deardorff, D. K., ur. 2009. *The Sage Handbook of Intercultural Competence*. London: Sage.
- Delors, J. 1996. *Learning: The Treasure Within; Report to UNESCO of the International Commission on Education for the Twenty-First Century*. Pariz: Unesco.
- Flander, A. 2015. »Nagovor.« Konferenca Kakovost visokega šolstva v sodobnem času, Brdo pri Kranju, 4. november.
- Knight, J. 2005. »An Internationalization Model: Responding to New Realities and Challenges.« V *Higher Education in Latin America: The International Dimension*, ur. H. de Wit, I. C. Jaramillo, J. Gacel-Ávila in J. Knight, 1–38. Washington, DC: The World Bank.
- Knight, J. 2006. *Internationalization of Higher Education: New Directions, New Challenges; 2005 IAU Global Survey Report*. Pariz: International Association of Universities.
- Krek, J., in M. Metljak, ur. 2011. *Bela knjiga o vzgoji in izobraževanju v Republiki Sloveniji 2011*. Ljubljana: Pedagoški inštitut.
- Van Eyken, H., A. Farcasiu, A. Raeymaeckers, R. Szekely, in I. Wagenhofer. 2005. »Developing Skills for Efficient Communication

with People from Different Cultural Backgrounds: Basic Trainer Competencies.« Deurne, Karjaa, Sibiu, Vienna.

Vrečer, N. 2009. *Medkulturne kompetence v izobraževanju odraslih*. Ljubljana: Andragoški center Republike Slovenije.

Vrečer, N. 2013. »Medkulturne kompetence kot ključne kompetence.«

http://www2.cmepius.si/files/cmepius/userfiles/dogodki/2013/erasmus%20koordinatorji/Vreecer_Medkulturne%20kompetence.pdf

■ Urška Slapšak je svetovalka na Cmepiusu.

urska.slapsak@cmepius.si

Andreja Lenc je vodja sektorja za razvoj in kakovost na Cmepiusu.

andreja.lenc@cmepius.si